

INSTITUCIJE EKONOMSKE IN MONETARNE UNIJE

Institucije ekonomske in monetarne unije nosijo glavno odgovornost pri določanju evropske monetarne politike, odločitvah o izdaji eura in stabilnosti cen v EU. Te institucije so: Evropska centralna banka, Evropski sistem centralnih bank (ESCB), Ekonomsko-finančni odbor, Evroskupina in Svet za ekonomske in finančne zadeve (ECOFIN).

PRAVNA PODLAGA

- členi 119–144, 219 in 282–284 Pogodbe o delovanju Evropske unije (PDEU);
- protokoli, ki so priloženi Pogodbi o Evropski uniji: Protokol (št. 4) o Statutu Evropskega sistema centralnih bank in Evropske centralne banke, Protokol (št. 14) o Evroskupini.

CILJI

Glavni cilji ([2.6.1](#)) institucij ekonomske in monetarne unije so:

- dokončno vzpostaviti notranji trg z odpravo nihanja menjalnih tečajev in stroškov pri menjalnih poslih ter stroškov za zavarovanje pred valutnim nihanjem;
- zagotoviti primerljivost stroškov in cen znotraj Unije, ki so v pomoč potrošnikom, spodbujajo trgovino znotraj Unije in olajšujejo poslovanje;
- okrepiti monetarno stabilnost in finančno moč Evrope:
 - z nepreklicno odpravo vsakršne možnosti za špekuliranje z valutami Unije;
 - z ekonomsko razsežnostjo monetarne unije zagotoviti, da špekulacije na mednarodni ravni ne morejo resneje ogroziti nove valute;
 - s prizadevanji, da bi euro postal najpomembnejša rezervna in plačilna valuta.

DOSEŽKI

A. Institucije prve faze ekonomske in monetarne unije (od 1. julija 1990 do 31. decembra 1993)

V prvi fazi ekonomske in monetarne unije ni bila ustanovljena nobena monetarna institucija.

B. Institucije druge faze ekonomske in monetarne unije (od 1. januarja 1994 do 31. decembra 1998)

1. Evropski monetarni inštitut

Evropski monetarni inštitut (EMI) je bil ustanovljen na začetku druge faze ekonomske in monetarne unije (v skladu s členom 117 Pogodbe ES) in je prevzel naloge odbora guvernerjev centralnih bank in Evropskega sklada za monetarno sodelovanje. Inštitut ni posegal v vodenje monetarne politike, ki je ostala v pristojnosti nacionalnih organov. Med njegovimi glavnimi nalogami v drugi fazi ekonomske in monetarne unije sta bili krepitev sodelovanja med nacionalnimi centralnimi bankami in usklajevanje monetarnih politik držav članic, da bi s tem zagotovili stabilnost cen. V skladu s členom 123(2) Pogodbe ES je bil inštitut ukinjen ob ustanovitvi Evropske centralne banke (1. junija 1998), ki ji je utrl pot za nadaljnje delo.

2. Monetarni odbor

Monetarni odbor so sestavljali člani, ki so jih v enakem številu imenovala Komisija in države članice. Ustanovljen je bil zaradi usklajevanja politik držav članic, ki je bilo nujno za delovanje notranjega trga (člen 114 Pogodbe ES), in je tako imel svetovalno vlogo. V začetku tretje faze je bil odbor odpravljen, njegove naloge pa je prevzel Ekonomsko-finančni odbor (člen 134 PDEU).

C. Institucije tretje faze (z začetkom 1. januarja 1999)

1. Evropska centralna banka (ECB) ([1.3.11](#))

a. Organizacija

Evropska centralna banka je bila ustanovljena 1. junija 1998, njen sedež pa je v Frankfurtu na Majni. Vodita jo dva organa, ki sta neodvisna od institucij Unije in nacionalnih organov (Svet in Izvršilni odbor Evropske centralne banke), ter – pri nekaterih nalogah – Razširjeni svet, ki pa ni organ odločanja Evropskega sistema centralnih bank. Z Lizbonsko pogodbo je Evropska centralna banka postala institucija EU (člen 13(1) PEU, člani od 282 do 284 PDEU); pred tem po določbah Pogodbe ES ni imela nobenega statusa, vendar je bila pravna oseba.

i. Svet Evropske centralne banke

Svet Evropske centralne banke sestavljajo člani njenega izvršilnega odbora in guvernerji nacionalnih centralnih bank tistih držav, ki so uvedle euro (člen 283 PDEU in člen 10(1) statuta). Svet Evropske centralne banke kot njen najvišji organ odločanja sprejema smernice in odločitve, potrebne za izvajanje nalog, zaupanih Evropskemu sistemu centralnih bank, oblikuje monetarno politiko Unije (med drugim glede na potrebe tudi sprejema odločitve o bližnjih monetarnih ciljih, ključnih obrestnih merah in zagotavljanju rezerv v Evropskem sistemu centralnih bank) ter oblikuje potrebne smernice za njihovo izvajanje (člen 12 statuta). Lizbonska pogodba določa, da Evropski svet člane Izvršilnega odbora Evropske centralne banke izbira in imenuje s kvalificirano večino (člen 283 PDEU).

ii. Izvršilni odbor

Izvršilni odbor sestavljajo predsednik, podpredsednik in štirje drugi člani. S soglasjem jih imenujejo voditelji držav ali vlad tistih držav, ki so članice evroobmočja, za obdobje

osmih let brez možnosti podaljšanja mandata (člen 283 PDEU). Izvršilni odbor izvaja monetarno politiko in v ta namen daje potrebna navodila nacionalnim centralnim bankam. Pristojen je tudi za pripravo sej Sveta Evropske centralne banke ter za njeno tekoče poslovanje (člena 11 in 12 statuta).

iii. Razširjeni svet Evropske centralne banke

Člani Razširjenega sveta (člen 44 statuta) so predsednik in podpredsednik Evropske centralne banke ter guvernerji centralnih bank vseh držav članic EU, ne glede na to, ali so uvedle euro ali ne. Razširjeni svet Evropske centralne banke prispeva k zbiranju statističnih informacij, usklajuje monetarno politiko držav, ki niso uvedle eura, ter nadzira delovanje evropskega mehanizma deviznih tečajev.

b. Naloge

Evropska centralna banka ali nacionalne centralne banke lahko izdajo bankovce v evroobmočju, vendar lahko zgolj Evropska centralna banka dejansko odobri izdajanje. Države članice lahko izdajajo kovance, pri čemer mora Evropska centralna banka odobriti obseg emisije (člen 128 PDEU). Evropska centralna banka sprejema odločitve, ki so potrebne, da lahko Evropski sistem centralnih bank izvaja naloge, ki so mu zaupane v skladu z njegovim statutom in s pogodbo (člen 132 PDEU). Ob pomoči nacionalnih centralnih bank zbira potrebne statistične podatke od pristojnih nacionalnih organov ali neposredno od gospodarskih subjektov (člen 5 statuta). Evropska centralna banka je zaprosena za mnenje o vseh predlaganih aktih Unije, ki sodijo na področje njenih pristojnosti, ter o vseh osnutkih pravnih predpisov na prošnjo nacionalnih organov (člen 127(4) PDEU). Odgovorna je za nemoteno delovanje transevropskega sistema bruto poravnave v realnem času (TARGET2). To je plačilni sistem v eurih, ki povezuje nacionalne plačilne sisteme s plačilnim mehanizmom Evropske centralne banke. Evropska centralna banka določa pogoje za vključitev centralnih bank novih držav članic evroobmočja v Evropski sistem centralnih bank.

Evropska centralna banka lahko izvaja posebne naloge v zvezi z bonitetnim nadzorom kreditnih in drugih finančnih institucij (člen 127(6) PDEU in člen 25(2) statuta). V okviru enotnega mehanizma nadzora je dobila dodatne naloge v zvezi z neposrednim nadzorom pomembnejših bank v evroobmočju in drugih sodelujočih državah članicah. Organi v državah članicah v sodelovanju z Evropsko centralno banko še naprej nadzirajo manj pomembne banke, čezmejno sodelovanje nadzornih organov v Uniji pa zagotavljajo tri evropske nadzorne agencije: Evropski bančni organ, Evropski organ za vrednostne papirje in trge ter Evropski organ za zavarovanja in poklicne pokojnine. Nadzorni sistem dopolnjuje še nova institucija za makrobonitetni nadzor, Evropski odbor za sistemska tveganja.

2. Evropski sistem centralnih bank in Evrosistem

a. Organizacija

Evropski sistem centralnih bank sestavljajo Evropska centralna banka in nacionalne centralne banke vseh držav članic EU (člen 282(1) PDEU in člen 1 statuta). Ima ista organa odločanja kot Evropska centralna banka (člen 282(2) PDEU). Evrosistem vključuje le Evropsko centralno banko in nacionalne centralne banke držav, ki so članice evroobmočja.

b. Naloge

Najpomembnejša naloga Evropskega sistema centralnih bank je ohranjanje stabilnosti cen (člena 127(1) in 282(2) PDEU, člen 2 statuta). Če to ni v nasprotju s ciljem stabilnosti cen, sistem podpira splošne ekonomske politike v Uniji, da bi prispeval k uresničevanju njenih ciljev. To izvaja z izpolnjevanjem naslednjih nalog (člen 127(2) PDEU in člen 3 statuta):

- opredelitev in izvajanje monetarne politike Unije,
- opravljanje deviznih poslov v skladu z določbami člena 219 PDEU,
- hranjenje in upravljanje uradnih deviznih rezerv držav članic,
- spodbujanje tekočega delovanja plačilnih sistemov in
- prispevanje k nemotenemu vodenju politik pristojnih oblasti glede bonitetnega nadzora kreditnih institucij in stabilnosti finančnega sistema (člen 127(5) PDEU in člen 3.3 statuta).

3. Ekonomsko-finančni odbor

Odbor sestavlja največ šest članov, od katerih po dva imenujejo države članice, Komisija in Evropska centralna banka (člen 134(2) PDEU). Imajo enake naloge kot člani Monetarnega odbora, katerega je Ekonomsko-finančni odbor nadomestil 1. januarja 1999, vendar s pomembno razliko: zdaj Evropska centralna banka obvešča Komisijo in Svet o dogajanju na monetarnem področju.

4. Svet za ekonomske in finančne zadeve (ECOFIN)

Svet za ekonomske in finančne zadeve je organ odločanja na evropski ravni, ki ga sestavljajo finančni ministri vseh držav članic EU. Po posvetovanju z Evropsko centralno banko in ob upoštevanju cilja stabilnosti cen sprejema odločitve o politiki menjalnih tečajev med eurom in valutami držav, ki niso članice EU.

5. Evroskupina

Srečanje ministrov za gospodarstvo in finance z evroobmočja, prvotno imenovano Euro-11, se je leta 1997 preimenovalo v „Evroskupino“. Ta svetovalni in neformalni organ se redno sestaja in obravnava vsa vprašanja, povezana z nemotenim delovanjem evroobmočja in ekonomske in monetarne unije. Na srečanja so povabljeni tudi predstavniki Komisije in, če je potrebno, Evropske centralne banke (člen 1 Protokola (št. 14) o Evroskupini). Na neuradnem zasedanju Sveta ECOFIN 10. septembra 2004 v Scheveningenu je bil za predsednika Evroskupine izvoljen luksemburški predsednik vlade in finančni minister Jean-Claude Juncker. Tako je postal prvi izvoljeni in stalni predsednik Evroskupine z mandatom od 1. januarja 2005. Lizbonska pogodba je še okrepila vlogo Evroskupine, da bi tako povečali usklajevanje v evroobmočju. V tej pogodbi je izraz Evroskupina tudi prvič omenjen (člen 137 PDEU). Med formalne novosti sodi izvolitev njenega predsednika za obdobje dveh let in pol z večino držav članic, ki sodelujejo v tej skupini (člen 2 Protokola (št. 14) o Evroskupini).

VLOGA EVROPSKEGA PARLAMENTA

A. Zakonodajna vloga

1. Evropski parlament skupaj s Svetom po rednem zakonodajnem postopku:
 - sprejema podrobna pravila za postopke večstranskega nadzora (člen 121(6) PDEU);
 - spreminja nekatere člene statuta ECB (člen 129(3) PDEU) in
 - določa ukrepe, potrebne za uporabo eura kot enotne valute (člen 133 PDEU).
2. Evropski parlament ima besedo v postopku posvetovanja glede:
 - pogojev za uvedbo evrokovancev v državah članicah (člen 128(2) PDEU);
 - sporazumov o deviznih tečajih med eurom in valutami držav nečlanic EU (člen 219(1) PDEU);
 - izbora držav, ki so enotno valuto lahko uvedle leta 1999 in pozneje;
 - imenovanja predsednika, podpredsednika in drugih članov Izvršilnega odbora Evropske centralne banke (člen 283(2) in člen 11(2) statuta ECB);
 - sprememb v sistemu glasovanja v svetu Evropske centralne banke (člen 10(2) statuta ESCB in ECB);
 - zakonodaje o izvajanju postopka o čezmernem primanjkljaju, določenega v paktu za stabilnost in rast;
 - spremembe pristojnosti Evropske centralne banke pri nadzoru kreditnih in drugih finančnih institucij (člen 127(6) PDEU);
 - sprememb nekaterih členov statuta ECB (člen 129(4) PDEU).
3. Evropski parlament je obveščen o podrobnih določbah glede sestave Ekonomsko-finančnega odbora (člen 134(3) PDEU)

B. Nadzorna vloga

1. V okviru Pogodbe o delovanju Evropske unije

Evropska centralna banka naslovi letno poročilo o dejavnostih ESCB in monetarni politiki v preteklem in tekočem letu na Evropski parlament, Svet in Komisijo, pa tudi na Evropski svet. Predsednik Evropske centralne banke mora zatem predstaviti to poročilo Svetu in Evropskemu parlamentu, ki lahko na tej podlagi opravi splošno razpravo (člen 284(3) PDEU in člen 15(3) statuta ECB). Predsednika Evropske centralne banke in druge člane Izvršilnega odbora lahko na zahtevo Evropskega parlamenta ali na njihovo lastno pobudo zaslišijo pristojni odbori Evropskega parlamenta (člen 284(3), drugi pododstavek).

2. Pobuda Parlamenta

Evropski parlament je pozval, da se obsežne pristojnosti Evropske centralne banke iz pogodbe, tj. svoboda pri opredeljevanju monetarne politike, uravnotežijo z demokratičnim nadzorom (resolucija z dne 18. junija 1996). V ta namen je uvedel

„monetarni dialog“. Predsednik Evropske centralne banke ali eden od članov njenega sveta se vsaj vsake tri mesece udeleži seje Odbora Evropskega parlamenta za ekonomske in monetarne zadeve in odgovarja na vprašanja o gospodarskih napovedih ter utemeljuje izvajanje monetarne politike v evroobmočju. Poleg tega Evropski parlament v samoiniciativnem poročilu redno izraža svoje mnenje o letnem poročilu Evropske centralne banke. Evropski parlament in Evropska centralna banka sta leta 2013 sklenila medinstitucionalni sporazum o demokratični odgovornosti in nadzoru nad izvajanjem nalog, prenesenih na ECB v okviru enotnega mehanizma nadzora.

Dražen Rakić / Dirk Verbeken

01/2020

